

Vi må kæmpe for det frie, åbne og internationale samfund

Af Cecilie Lerche Møller Hansen og Sofia A. Hansen

Vi må ikke tage de internationale samarbejdsstrukturer for givet eller lukke øjnene for de udfordringer, vi står overfor. Det er afgørende, at vi i Danmark og Europa kigger indad og aktivt vælger at være en del af fællesskabet – med de udfordringer, det fører med sig. Her er vinderen af Udenrigs' artikelkonkurrence 2019.

Fortalere for det regelbaserede, liberale samarbejdsregime tumler i disse år med spørgsmålet om, hvordan det kan undgås, at denne epoke i international politik bliver en saga blot. I forsøget på at få den liberale, demokratiske verdensorden tilbage på sporet, udpeges især populismen som den fjende og synder, der har gødet jorden for en spirende uvilje mod internationalt samarbejde. Imidlertid trænger et spørgsmål sig på: Er krisen alene vokset frem på grund af udefrakommende, destruktive kræfter, eller kan

dens rødder også spores i den liberale orden selv? I så fald skal nøglen til at løse nogle af tidens store udfordringer også findes i den liberale ordens egen modus operandi. En simpel udpegning af populismen som det rådne æg i kurven er fristende, men ikke tilstrækkelig. Der er derimod brug for mere kritisk refleksion over egen praksis, hvis vejen ud af krisen skal findes. Det gælder ikke mindst Den Europæiske Union, der som en central bannerfører for det regelbaserede, internationale samarbejde tjener som et godt eksempel på, at hovmod står for fald.

En verdensorden i opbrud

Vante forestillinger om international politik er i opbrud, og det regelbaserede samarbejde er under stigende pres. På tværs af klassiske politiske skel stilles der spørgsmålstegn ved legitimiteten af multilaterale institutioner som FN, EU, NATO og WTO, der siden

Vinder af artikelkonkurrencen 2019 - et samarbejde mellem Udenrigs og Udenrigsministeriet. Præmien på 10.000 kroner overræktes vinderne af udenrigsministeren. Cecilie Lerche Møller Hansen og Sofia A. Hansen er begge cand.soc. i politisk kommunikation og ledelse fra Copenhagen Business School.

afslutningen på Anden Verdenskrig har været normsættende i international politik. Det liberale samarbejdsregime er blevet genstand for heftig politisk debat og folkelig modstand, og det kan ikke længere tages for givet, at international politik i fremtiden vil basere sig på de principper, der i de seneste årtier har været anset som ubetvivlelige. Denne indsigt kan enten lede os til modløshed, eller den kan give anledning til selvrefleksion såvel som motivation til at kæmpe for det, vi har kært.

Hvis det internationale samarbejde skal tilbage på sporet, må vi først og fremmest forstå det fundament det hviler på, samt hvorfor og hvordan dette fundament er udfordret. I det internationale samarbejde er Den Europæiske Union et helt centralt manøvrerområde for Danmark, der historisk har været en essentiel drivkraft bag det regelbaserede internationale samarbejde såvel som repræsentant for liberale og demokratiske principper. Som multilateral organisation er EU et oplagt eksempel på, hvordan det liberale samarbejdsregime er blomstret op og har udviklet sig, men også hvordan det har mødt voksende modstand. Vi vil vove at påstå, at mange af de dynamikker og problematikker, der gør sig gældende for EU, kan overføres til og informere den bredere debat om det globale internationale samarbejde.

Det liberale demokratis fire grund søjler under pres

Det Europæiske Fællesskab (EF), sidenhen Den Europæiske Union (EU),

blev født i efterkrigstiden ud fra håbet om, at samarbejde mellem landene i Europa ville være en drivkraft for økonomisk udvikling, forhindre fremtidige krige mellem de europæiske lande, samt sikre, at demokratiske og liberale idealer kunne rodfæstes og spredes i Europa. Unionen har en bro-

Den Europæiske Union tjener som et godt eksempel på, at hovmod står for fald.

get historie og har altid været præget af interne stridigheder og uenigheder – mellem

syd og nord, øst og vest såvel som på tværs af grundlæggende ideologiske skel. Ikke desto mindre har de interesser og værdier, der i efterkrigstiden muliggjorde EU's opståen, udgjort et fælles fundament, som har fulgt unionen frem til i dag, hvor grund søjlerne for Den Europæiske Union består i ønsket om at fremme henholdsvis *velstand, fred, retfærdighed og demokrati*.

EU er et *økonomisk fællesskab*, der søger at skabe vækst og velstand gennem fri og fair handel, økonomisk integration og det indre marked med fri bevægelighed for mennesker, varer, tjenesteydelser og kapital indenfor EU's grænser. EU er et *sikkerhedsfællesskab*, der søger at fremme fred og stabilitet gennem samarbejde både inden for og uden for EU's grænser. EU er *repræsentant for retfærdighed* med beskyttelsen af liberale principper som menneskerettigheder, retsstatsprincipper og lighed for loven som en kerneværdi. Sidst men ikke mindst er EU en *bannerfører for demokratiet*, der baserer sig på principper om medbestemmelse, repræsentation, deltagelse og transparens. EU's værdimæssige afsæt består i at fremme disse værdier til gavn for borgerne, pri-

mært indenfor EU's grænser, men også i resten af verden.

Disse værdier udgør grundpræmisserne og pejlemærkerne for det liberale samarbejdsregime i en europæisk kontekst. EU opfatter eller omtaler dog ikke disse fire grund søjler som specifikt europæisk eller vestlige værdier, men som et universelt og almengyldigt værdisæt. EU påtager sig opgaven at fremme det, der er universelt retfærdigt, fredeligt, demokratisk og velstandsskabende. Det interessante spørgsmål er ikke, hvorvidt denne værdiuniversalisme er berettiget eller ej. Snarere er det væsentligt at have blik for, at denne universalistiske tilgang over en længere periode har betinget det liberale samarbejdsregimes bevægelse i og påvirkning på det globale politiske landskab.

Fukuyama fik ikke ret i, at historien i 1989 havde nået sin afslutning og det liberale demokrati sejret endegyldigt. Men hans selvtilid på det liberale samarbejdsregimes vegne har vist sig at være ganske paradigmatiske for, hvordan den nuværende samfundsindretning og samarbejdsform i den vestlige verden er blevet taget for givet og har været anskuet som uforanderlig, universel, indiskutabel og dermed *post-politisk*. Nok er Fukuyamas tese om historiens afslutning blevet kritiseret for sin naivitet. Men samtidig er meget vestlig politik sidenhen blevet ført, som om det liberale samarbejdsregime var en urokkelig og universel kendsgerning, der ikke stod til diskussion. Dette gælder også inden for rammerne af det europæiske samarbejde, hvor de fire grund søjler er blevet taget for givet som almene værdier, hvis berettigelse og betydning ikke stod til diskussion.

I de seneste år har begivenheder som finanskrisen, flygtninge- og migrationskrisen, Brexit med flere imidlertid gjort det klart, at de universelle løfter om vækst, retfærdighed, demokrati og sikkerhed ikke har kunnet garanteres for alle. På det *økonomiske område* klinger løftet om, at alle vinder i en verden baseret på frihandel og globalisering i kølvandet på finanskrisen, stadig mere hult. Som følge af den ustabilitet, uretfærdighed og ulighed, der fulgte finanskrisen, blev der stillet spørgsmålstejn ved, hvad der overheadet er ”sund fornuft” i økonomisk politik. Den økonomiske politik blev så at sige *re-politiseret* i en fornyet debat om en række økonomiske præmisser, der ellers længe havde været relativt konsensusprægede og ukontroversielle.

På *rettighedsområdet* har flygtninge- og migrationskrisen åbnet op for heftige diskussioner om EU's moralske og juridiske forpligtelser overfor mennesker på flugt, herunder hvorvidt EU kan være garant for universel retfærdighed, og hvordan udfordringerne håndteres på mest retfærdig og demokratisk vis medlemslandene imellem. I den forstand afmonterer flygtninge- og migrationskrisen menneskerettighedernes almengyldige karakter, fordi den fremviser, at hvad der er ret og rimeligt i sidste ende er et politisk spørgsmål. Vante forestillinger om, hvad der tæller som en retslig forpligtelse, og hvem der har krav på hvad, gøres til genstand for politisk debat, hvormed det bliver svært for det liberale samarbejdsregimes repræsentanter at insistere på, at loven er indiskutabel.

Også på *det demokratiske område* har briternes beslutning om at forlade EU for at sikre sig større suverænitæt og medbe-

stemmelse udfordret Unionens selvforståelse som repræsentant for demokratiet. Ligeledes har en omfattende terrortrussel og eksempelvis Ruslands annektering af Krim på *sikkerhedsområdet* skabt utryghed blandt europæiske befolkninger og en politisk ustabilitet, der afføder kritiske spørgsmål til EU's løfte om at sikre fred og sikkerhed for sine borgere. Dermed bliver også demokratiske og sikkerhedsmæssige spørgsmål i stigende grad genstand for politisk uenighed.

Tilsammen danner der sig et billede af, at de universelle værdier, der i mange år har fungeret som grundstøtten for det internationale samarbejde i den vestlige verden, er under pres, fordi det politiske landskab i disse år forandrer sig drastisk. De værdier, der tegnede retningen for verden i kølvandet på Anden Verdenskrig, står ikke længere uimodsagt. Alternative politiske visioner vokser frem og optegner verden på ny – hvad end det er Trumps protektionisme og trusler om at forlade NATO, Ungarns udfordring af pressefriheden, Polens slåskamp med retsstatens principper, Storbritanniens beslutning om at trække sig fra det fælles europæiske samarbejde, eller flere europæiske landes stadigt stigende uvilje mod at acceptere asyl som en menneskeretlig forpligtigelse. Dermed er selve antagelsen om de liberale værdiers almengyldighed blevet udfordret. Der bliver i stigende grad stillet spørgsmålstegn ved universaliteten af det europæiske samarbejdes fire grundstøtten, som ikke længere er fredet fra eller hævet over politisk diskussion.

Afpolitisering af politik:

En krisehåndteringsstrategi

Hvordan har EU og andre fortalere for

det liberale samarbejdsregime reageret på disse tendenser? Desværre oftest med en fortsat stædig insisteren på, at det liberale samarbejdsregime, de præmisser som det hviler på og den politik, der følger heraf, er selvindlysende fornuft, der ikke står til diskussion. På den måde afviser man blankt de politiske bevægelser, der forsøger at gøre op med, hvad vi kan kalde den *afpolitiserende* tilgang til internationalt samarbejde.

Når flere lande i forbindelse med finanskrisen sagde fra over for den økonomiske dagsorden, der ifølge flere kritikere også havde været finanskrisens årsag, insisterede EU imidlertid på, at finanskrisen nødvendiggjorde en fortsættelse og intensivering af en neoliberal sparepolitik, frihandelsaftaler og økonomisk globalisering – kort sagt, mere af det samme. Fremfor at lade den finansielle krise blive afsæt for kritiske diskussioner af og refleksioner over præmisserne i de førte politikker, blev krisen bortforklaret med en utilfredsstillende *gennemførelse* af EU's økonomiske dagsorden. På den måde var krisen med til at konsolidere og forstærke den eksisterende økonomiske diskurs under parolen, at krisen ikke skyldtes et forfejlet syn på økonomien, men derimod medlemslandenes fejlslagne økonomiske politikker samt en utilstrækkelig integration af de europæiske markeder. Pointen her er ikke, hvorvidt årsagen til finanskrisen er at finde i Grækenlands politikker eller i de overophedede finansielle markeder – pointen er, at man fra EU's side aldrig var villig til at tage denne vigtige diskussion.

På tilsvarende vis forsvarede EU ofte forskellige økonomiske eller sikkerhedspolitiske tiltag og øget europæisk integration

med henvisning til globaliseringens uundgåelighed, der heller ikke er til debat. Globaliseringen omtales af EU's repræsentanter som et slags naturfænomen, som mennesket ikke har magten til at styre, endsige fravælge. Verden betragtes som ét stort netværk og skæbnefællesskab, som ingen nation eller person kan træde ud af, hvad enten man vil det eller ej. Globaliseringen er i den optik et universelt grundvilkår, der er hævet over forskellige politiske præferencer – en almengyldig sandhed, som ingen kan modsætte sig.

Bevæbnet med disse argumenter forsøger EU nærmest at true medlemslande til at forblive i unionen. Enten er man medlem af EU, eller også bliver man kørt

Set i dette afpolitiserende perspektiv er det europæiske fællesskab ikke et politisk tilvalg, men snarere en instrumentel tilpasning til eller nødvendig følge af en globaliseret verden.

over af globaliseringen i fuld fart, lyder det. Ifølge denne logik er national-populisternes politiske dagsorden ikke blot ildeset, men snarere komplet umulig – en ønsketænkning, der er ude af trit med virkeligheden. Leave-kampagnen i Storbritannien var på den gale side af sandheden med sloganet ”Take back control!” – ikke fordi de var imod EU, men fordi de forsøgte at politisere noget, der ifølge EU ikke er politisk. Men spørgsmålet er, om denne tilgang er holdbar i længden, ikke mindst når Brexit træder i kraft, og Storbritannien formentlig (og forhåbentlig) stadig står. Det vil være et eksempel på, at det, der af EU blev dømt umuligt, faktisk viste sig at være muligt.

Set i dette afpolitiserende perspektiv er det europæiske fællesskab ikke et poli-

tisk tilvalg, men snarere en instrumentel tilpasning til eller nødvendig følge af en globaliseret verden. Som reaktion på utilfredshed og politisk uenighed forfalder EU ofte til den uheldige holdning, at det er umuligt at være uenig i Unionens politik, hvis blot man har forstået den rigtigt. Den modstand, som EU møder, bortforklares med, at de forskellige tiltag ikke er blevet kommunikeret tilstrækkeligt overbevisende til de europæiske befolkninger. Ifølge denne logik er der ikke tale om, at medlemslandenes befolkninger i realiteten er utilfredse eller uenige med EU's politiske beslutninger – problemet reduceres til, at EU ikke har forklaret det fordelagtige, væsentlige og selvindlysende i den førte politik grundigt nok.

Gang på gang ser vi, hvordan repræsentanter for det liberale samarbejdsregime i forsøget på at håndtere de aktuelle kriser insisterer på denne ”nødvendighedens politik” og lukker ned for reel, politisk diskussion af, hvilke værdier og principper, det internationale samarbejde bør hvile på, og hvilken politik, der skal føres med afsæt heri. Når EU's politiske dagsorden fremstilles som en nødvendig administration frem for en politisk vision, bliver det svært for EU-borgerne at identificere sig med, blive begejstrede for og bakke op om den førte politik. Det er måske ikke så overraskende, at Europas befolkninger i stigende grad vender ryggen til det etablerede system og tilslutter sig alternative, populistiske bevægelser. I modsætning til det liberale samarbejdsregimes repræsentanter formår populismen nemlig at tilbyde folket en vision om, at en alternativ og

bedre fremtid er mulig og inden for politisk rækkevidde. Samtidig er populismen med til at re-politisere de politiske beslutninger, der træffes i EU, og gøre det klart, at disse udspringer af et ideologisk afsæt og ikke nødvendigvis er alment gældende.

Repræsentanter for EU og det øvrige liberale samarbejdsregime er hurtige til at kritisere, når populismen udfordrer det liberale demokrati. Men måske er det på tide at vende blikket indad? For når repræsentanter for det etablerede system på teknokratisk vis stædigt fastholder, at det nuværende internationale samarbejdes værdier, principper og praktisering er et udtryk for en instrumentel og teknisk administration af indiskutable vilkår – snarere end en politisk dagsorden med rødder i bestemte holdninger, interesser og valg – så overflødiggør man på tilsvarende vis den demokratiske samtale.

Populismen og teknokratiet minder foruroligende meget om hinanden, når de på hver deres måde afskriver muligheden for politisk uenighed og behovet for diskussion. Hvor populismen på den ene side hævder at vide, hvem folket er og hvad det vil, da tager teknokratiet på den anden side patent på den korrekte og (eneste) fornufelige løsning på tidens udfordringer. I begge tilfælde afskrives behovet for meningsfuld demokratisk debat. Man fristes til at sige, at de to fortjener hinanden. Men det folk, som populismen taler om, og de borgere, som EU ønsker at repræsentere og beskytte, har ikke fortjent populisternes såvel som EU's politiske reduktionisme.

Kampen om værdierne – også for Danmarks skyld

En krise kan medføre et kollaps, men kan omvendt også udgøre et potentia-

le. Spørgsmålet er, hvordan det liberale samarbejdsregimes nuværende krise drejes fra kursen mod sammenbrud til at blive et vendepunkt, der markerer tiltrængt nytænkning af rammerne for det internationale samarbejde?

Danmark har som en lille nation en stærk interesse i bevarelsen af det regelbaserede internationale samarbejde og de multilaterale institutioner. Vores land er bygget på liberale, demokratiske værdier, og vi værner bedst om disse værdier ved at arbejde for, at de præger international politik. Som et lille land trives vi bedst i en verden, hvor der er fælles spilleregler, og vi kan indgå i stærke alliancer, så stormagter som Kina, Rusland eller USA ikke blot tromler henover os med deres egne dagsordener. Men politik handler ikke kun om regler, principper, forhandlinger og aftaler. Politik handler i lige så høj grad om, hvordan vi former vores samfund – både nationalt og internationalt – gennem ord og visioner, når vi italesætter tidens udfordringer.

Vi skal holde op med at sige, at der ikke eksisterer andre muligheder end det regelbaserede internationale samarbejde – for det gør der. Det er en reel politisk mulighed for Trump at trække USA ud af WTO eller NATO-samarbejdet. Andre nationer kan i fremtiden følge Storbritanniens eksempel og vinke farvel til fællesskabet i Den Europæiske Union. Europæiske befolkninger kan vælge at afgive magt til populistiske, der synes kun at ville misbruge den, men som lover befolkningerne et opgør med et politisk system og en politisk tænkning, som det er svært for mange at genkende sig selv i.

Opgøret med det regelbaserede internationale samarbejde er på sigt en mulig-

hed, og valget om at indgå i og forsvare det liberale samarbejdsregime er lige netop dét – et valg. Ikke en uundgåelig nødvendighed, en administrativ opgave eller et almengyldigt påbud. Derfor er det på tide, at fremsynede ledere sætter ord på deres visioner for det internationale samfunds og Europas fremtid – ikke i teknokratiske og almengyldige vendinger,

Politik udspiller sig ikke kun via handlinger, men i lige så høj grad gennem kommunikation.

men snarere med en tilbagevendende til de værdier, som det liberale samarbejdsregime hviler på. Menneskelige fællesskaber kræver genkendelighed, og vi slipper ikke udenom, at den kulturhistorie, der har formet Europa, er afgørende for, at demokratiet og de liberale værdier kunne forankre sig netop her. Det er vi nødt til at holde fast i.

Fortalere for det europæiske fællesskab og samarbejdsprojekt må i højere grad definere, hvad der særligt gælder for Europa og det europæiske samarbejde. Hvem er vi europæere, hvordan vil vi indrette de europæiske samfund, hvad er vores fælles drøm for fremtidens Europa, og hvorfor har det europæiske samarbejde værdi? Det skal ikke kun være en opgave for højre-populisterne at sætte ord på den specifikt europæiske fælles arv. Disse visioner må formuleres som en mulighed og et valg, frem for at blive gennemført som tvang. EU må stå på mål for sin egen politiske dagsorden, ikke bevæbnet med nødvendigheder og selvfølgheder, men med værdibase-rede argumenter. Kun sådan får vi atter øje på EU's værdi for Europa og resten af

verden. Kun sådan kan Den Europæiske Union atter tilbyde et politisk indhold, som de europæiske befolkninger kan identificere sig med.

Skal vi vende krisen til en ny begyndelse, så kræver det, at vi ikke blot lukker øjnene og forsætter som før. Det kræver at vi ser indad, anerkender egne fejl, og indgår i ligeværdige politiske diskussioner, der ikke er afgjort på forhånd. EU's parole 'forenet i forskellighed' bør være mere end blot tomme

ord. I stedet for at benægte eksistensen af politisk uenighed, må EU acceptere og tage afsæt i forskellige holdninger som et grundvilkår for det liberale demokrati og det europæiske samarbejdsprojekt.

Det er helt afgørende, at vi ikke tager det regelbaserede internationale samarbejde for givet, men forsvare det – ikke som en nødvendighed, der ikke er til at komme udenom, men som en politisk vision, der har dybe rødder i en lang og hård kamp for at sikre vores demokratiske grundværdier. Derfor må vi vende os mod den særegne europæiske historie, kultur og fælles værdigrundlag, og argumentere for de værdier, som vi ønsker at bevare og styrke i Europa i fællesskab. Politik udspiller sig ikke kun via handlinger, men i lige så høj grad gennem kommunikation. Og her skal man ikke undervurdere, at hvor det liberale samarbejdsregimes repræsentanter forsøger at tage ansvar gennem handling, der vinder populismen i øjeblikket politisk terræn i ordenes og visionernes verden.

OOO